

НЕИЗВЕСТНИ ПИСМА НА ХРИСТО БОТЕВ И ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

В годината на чествуването 100-годишнината от Априлското въстание и героичната гибел на великия български революционер и поет Христо Ботев българската общественост и наука се обогатиха с две уникални писма — пощенски картички: едната на Христо Ботев, другата на Любен Каравелов.

Двете писма попаднаха в Научния архив на БАН заедно с личния архивен фонд на художника проф. Захари Недевски, който дълги години най-грижливо е съхранявал тези реликви. Между документалните материали на архивния фонд се намериха обяснителни бележки за това, как са попаднали тези писма у него.

По време на Първата световна война в началото на 1917 г. Захари Недевски като офицер от 70-и пехотен полк заболява и е оставен на лечение в гр. Браила. Домакинята на къщата, където бил отседнал, се оказала българка, преселница от Кюстенджа, братовчедка на Сава, Иван и Александър Огнянови. Съпругът ѝ бил във връзка с българските революционни емигранти преди Освобождението и познавал лично Ботев, Каравелов и други ръководители на нашата емиграция в Румъния. Когато си тръгнал, домакинята му предложила една връзка с разни стари документи и писма. Захари Недевски ги прегледал и отбрал само тези двете, макар че „може да имаше и други ценности“, пише той, поради това, че „познах почерците на тези двама великани“. Оттогава до ден днешен писмата са пазени в неговата лична архива, без някой да е имал достъп до тях.

След постъпването на писмата в Научния архив на БАН беше извършена експертиза за потвърждаване на тяхната оригиналност. Като сравнителен материал бяха използвани писма и документи на Хр. Ботев и Л. Каравелов, намиращи се в „Българския исторически архив“ при Народната библиотека „Кирил и Методий“ и в Научния архив на БАН. Експертизата потвърди оригиналността на писмата.

Писмата се публикуват на сегашен правопис, като се запазват стиловите и езиковите особености.

Двете пощенски картички са писани почти едновременно, с разлика от 12 дни, през пролетта на 1875 г. Това е времето, когато в редовете на българското националноосвободително движение настъпват важни събития. В края на 1874 г. настъпва разрыв в отношенията между Хр. Ботев и Л. Каравелов и Хр. Ботев започва издаването на в. „Знаме“ — орган на революционното течение в българското националноосвободително движение. Л. Каравелов, отстъпвайки от своите революционни позиции, спира издаването на в. „Независимост“ и започва издаването на сп. „Знание“, като създава „Дружество за разпространение на полезни знания“.

Двете картички са адресирани на румънски език до Скарлат Стратович¹ за Павел Икономов.² Изпращат се от Букурещ за Браила и съдържанието им е написано изцяло на български език. Написването в текста хвърля допълнителна светлина върху причините за разрива, настъпил между Ботев и Каравелов. Христо Ботев започва издаването на в. „Знаме“ след спирането на в. „Независимост“, редактиран от Л. Каравелов, преди всичко за да не остане нашата емиграция без революционен вестник, без революционно духовно ръководство. В писмото си до Павел Икономов Ботев пише, че причините, които са го накарали да се отдели от Каравелов, са „ония същи българе“, които са го принудили да започне издаването на „Знаме“. Ботев се нуждае от средства за издаването на вестника и вярва, че „отсрещните“ ще му помогнат материално, особено що се отнася до закупуване на печатница. Л. Каравелов също се нуждае от средства по издаването на сп. „Знание“ и затова иска от Павел Икономов да „испроводите малко парички (мене и Цанкову), защото работата ни е спукана“. Думите на Каравелов в писмото „за „Знаме“ не отговарям“ потвърждават скъсването на Каравелов с Ботев и революционното течение в българското националноосвободително движение, чийто орган се явява в. „Знаме“.

Малко са достигналите до нас техни документални материали, затова всеки ред, изписан от ръката на тези колоси на българската поетична и революционна мисъл, е особено ценен и намерените писма ще предизвикат голям интерес сред нашата общественост.

Цветана Антова и Елена Нончева

Букурещ — 12. IV. 1875 г.

Г-н Павле!

Причините, които ма накараха да са отдела от Каравелова, съ ония същи българе, които ма принудиха есенес да почна изданието на „Знаме“. В нашата емиграция ще да произлязат големи променения. А на тяхното течение аз не можах да устоя. Отсрещните ще да ми помогнат да са сдобия с печатница и ще да бъда в секо едно отношение техен. Това ви пиша, г-не мой, за да ви наума, че и вие сте дължни да ми помогнете барем с оная част доверие, която са изисква за поддържанието на „Знаме“. Ако са боите да ми испроводите някоя пара от спомоществуванията, то кажете г-ну Скарлату да ми испроводи барем стойността на календарите (ако са се продале), за да се поддържа в началото. От нийде не съм приел счупена пара.

Поздравлявам ви братски.

Хр. Ботйов

Букурещ — 31 март 1875 г.

Павле,

Обади са. Не мълчи като пукал. Гледайте да ни испроводите по малко парички (мене и Цанкову), защото работата ни е спукана. Великден иде. Пишеш ли нещо? Испроводи и написаното за дружеството. Чакам отговорът ти. За „Знаме“ не отговарям. Пиченезите (с девизата „земам, а не давам“), . . . пари.

Твой Л. Каравелов

(PS) Поздрави Скарлата и сестра си.

¹ Скарлат Стратович — роден в гр. Браила, участник в трупата на Добри Войников, училищен настоятел, настоятел и разпространител на българската книжнина, спомогателен член на БКД от Браила.

² Павел Икономов — българин от Свищов, живеещ в Браила, член на Кладовския комитет, личен приятел на Каравелов.

